СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ

Петя Василева, гл. ас. д-р
Катедра „Финанси и кредит”,
СА „Д. А. Ценов” – Свищов
e-mail: p.vasileva@uni-svishtov.bg

Резюме: *Един от първостепенните и приоритетни проблеми на икономиката на България безспорно е голямата и нарастваща разлика между икономическото и социалното развитие на северните и южните региони. Северозападният и Северният централен район остават най- изостаналите и бедни райони не само у нас, но и като цяло в целия Европейски съюз. Липсата на целенасочени инвестиции, които да доведат до икономически растеж се оказва пагубно за тяхното развитие и подем. Регионалните дисбаланси остават, а водещи двигатели на икономиката у нас са на път да оформят икономически мегаполис по оста София-Пазарджик-Пловдив-Стара Загора-Бургас, докато северните части се развиват отделно чрез обособени острови на икономическа активност. Създаването на работни места е концентрирано на юг, докато в Северна България темпът е значително по-слабо изразен. Големите икономически центрове произвеждат 86 % от продукцията в страната, като 40 % е резултат на столицата.*

Ключови думи*: урбанистично развитие, демографски фактори, здравна система, икономически центрове.*

JEL: *O18.*

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA

Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD
Department of Finance and Credit,
D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov
e-mail: p.vasileva@uni-svishtov.bg

Abstract: *One of the primary and priority problems of the Bulgarian economy is undoubtedly the large and growing gap between the economic and social development of the northern and southern regions. The North-West and North-Central regions remain the most backward and poor regions not only in our country, but in the whole European Union as a whole. The lack of targeted investments that will lead to economic growth is detrimental*

to their development and growth. Regional imbalances remain, and the leading drivers of the economy in our country are about to form an economic metropolis on the axis Sofia-Pazardzhik-Plovdiv-Stara Zagora-Burgas, while the northern parts are developed separately through separate islands of economic activity. Job creation is concentrated in the south, while in Northern Bulgaria the pace is significantly less pronounced. The big economic centers produce 86% of the production in the country, 40% of which is the result of the capital.

Key words: *urban development, demographic factors, health system, economic centers.*

JEL: *O18.*

Осезаемите различия между Северна и Южна България са по-скоро по отношение на 9 основни категории показатели – демография, урбанистично развитие, икономика, туризъм, социално развитие, жилищна политика, култура, техническа инфраструктура, околна среда и риск от природни бедствия. Анализа на социално-икономическото развитие на районите в Република България се изгражда въз основа на насоките за развитие след 2020 г. във всички тематични направления, свързани с онези сектори, които имат най-ясно изявено влияние върху стратегическото приобщаване. Чрез интегрирането на инвестиционните приоритети и политики ще се спомогне за постигането на приобщаващ и устойчив растеж. Следователно по отношение на публичните политики насоките трябва да са именно в посока на създаване на стимули и условия за утвърждаване на икономическите центрове, в т.ч. по-силно изразени в Северна България. Процесите по финансова децентрализация са водещи и целят обвързване на икономическата активност в регионите със състоянието на общинските бюджети, както и съвместната работа на местните власти за откроряването на нови инвестиционни дестинации, които излизат извън шаблона на строгото административно-териториалното разделение в държавата.

Демографските фактори са в основата на социално-икономическото развитие на обществото. Следователно човешкият капитал се извежда на водеща позиция в съвременните икономически политики и стратегии. За нашата страна това е приоритет от първостепенна важност не само поради непреодоляната демографска криза с придружаващите я всички многообразни проявления и последици, но и поради незавършените реформи в образователната и здравната система, от които зависят жизнения статус и развитието на интелектуалния ресурс.

Проследено през годините, населението на България продължава своето редуциране с ускорени темпове, което се дължи на намалената раждаемост, променения семеен модел, повишената смъртност и не на последно място емиграционните процеси, които настъпиха в страната. Това има дълготрайно въздействие и особено дълбоки последици за икономиката, пазара на труда и социалните системи.

Наетите лица по трудово и служебно правоотношение по статистически райони и области през юни 2020 г. е най-високо в Югозападен район 987 722 и най-ниско в Северозападен район -165 004 души. Най-значимата демографска черта е застаряването на населението. Силно влошена е възрастовата картина на населението в Северозападен и Северен централен райони, където населението на 65 и повече години е съответно 25.9% и 23.9%, докато в останалите райони е 20-21%. В областите София-град и Варна е най-нисък делът на възрастното население, съответно 17,2% и 18,6% и най-висок в област Габрово 28.2%. Най-благоприятна стойност на коефициентът на възрастова зависимост е в Югозападен район – 49.7%, а с най-неблагоприятна е в Северозападния район – 64.8%. Във всички териториални области той е над 50.0% с изключение на София-град - 46.3%, като най-неблагоприятно е съотношението в областите Видин (70.3%), Ловеч (66.5%) и Габрово (65.8%).

Териториално урбанистичният модел е процес, свързан с дълбоки структурни промени на съществуващите села и градове на основата на развитието на нови форми на подобряване на жилищното строителство, транспорта, масовите комуникации, индустриализацията и битовото и културното обслужване на основата на разпространяването на градския начин на живот и в най-далечните кътчета на страната. Този модел е изведен с Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) от 2012 г., като действа и до настоящия момент без съществени промени. НКПР разработва три сценария : 1) изявен моноцентризъм, 2) краен полицентризъм и 3) умерен полицентризъм. За базисен на бъдещото развитие на урбанистичната система е избран сценарият на умерен полицентризъм. Той предвижда развитие на система от центрове на национално ниво както следва: първо йерархично ниво за столицата, второ йерархично ниво за Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара Загора и Плевен, трето йерархично ниво се характеризира с укрепването на останалите областни центрове, четвърто йерархично ниво е за подкрепата на малки общини и укрепването на селските територии. В настоящия момент моделът на умерения полицентризъм не намира потвърждение, що се отнася до развитието на София, която е град от първо

йерархично ниво с европейско значение за националната територия и шестте я следващи града от второ йерархично ниво с национално значение за територията на районите.

През периода от 2013 - 2020 г. БВП на човек от населението се увеличава малко по-бързо, отколкото средният за Европейския съюз и през 2020 г. достига до 50% от средния за съюза. Произведеният БВП през първото тримесечие на 2020 г. възлиза на 25 575 млн. лв. по текущи цени. На човек от населението се падат 3 678 лв. от стойностния обем на показателя. По този показател неравенствата между районите, както и вътрешните различия в тях също са отчетливи. Въпреки нарастването на стойностите на БВП на човек от населението в проследения период, всички български райони, с изключение на Югозападния, остават на последните места в Европейския съюз. БВП на столицата е близо 40% от общия на страната и е 2,3 пъти по-висок от средния за държавата. Югозападният район рязко се отличава по Брутната добавена стойност сред всички останали райони от второ ниво. Това отразява непреодолените териториалните разлики при създаването на БДС по основни икономически сектори. Изследването на секторната специализация в районите показва, че в Югозападният район най-високо е участието към сектор Услуги с дял от 79.6% от БДС в този сектор.

Малките и средни предприятия (МСП) изпълняват изключително важно значение в националната икономика. Най-голям брой МСП са концентрирани в Югозападния район, следван от Южния централен район. Северозападният район на успява да се конкурира с останалите райони и изостава по брой на малките и средни предприятия, и съответно по брой на заетите лица.

През последните години преките чуждестранни инвестиции са с най-високи показатели в третичния сектор – сектора на услугите, и с изключително ниски стойности в първичния сектор – селско и горско стопанство и рибарство. Югозападният район концентрира около 60% от ПЧИ, а на другата крайност е Северозападният район със стойност от 2.29%. Състоянието на коефициента между отделните области в районите от второ ниво е не по-различно в процентно отношение. Столицата е най-привлекателната дестинация за ПЧИ, като към края на 2018 г. инвестициите с натрупване се равняват на 13 млрд. евро. Това са 9800 евро на човек от населението на София или почти три пъти помалко от привлечените инвестиции в страната – 3 600 евро на човек.

Развитието на научно-изследователската дейност е особено важно за поддържането на висок и устойчив темп на икономически растеж в дългосрочен план и за постигането на общата производителност на

икономиката. При стойности за 27–те държави членки на Европейския съюз от 1.8% на заетите с научно-изследователската дейност**,** в нашата страна този индикатор е едва 1.0%. Единствено Югозападен район се доближава до средните за ЕС-27 стойности 1.7%, но тази величина е значително по-ниска от заетостта в централните райони на съюза.

Градацията на туристическия сектор в България към пазарни условия се съпровожда с приватизация на част от изградената туристическа инфраструктура и на легловата база, бурна урбанизация на регионите с туристически потенциал, презастрояване на комплексите в курортите, сериозен натиск върху природните богатства и техническите съоръжения с всички произтичащи от това отрицателни последствия. Развитието на туризма по Черноморското крайбрежие е изпреварващо през годините. Статистически в районите от второ ниво, най-голям брой места за настаняване, които функционират и са отразени от Националния статистически институт през 2018 г. има в Югоизточен район – 994 броя, следван от Североизточния – 729 броя. Следователно в тези райони са отчетени и най-много приходи от нощувки, като сумата в Югоизточен възлиза на 530 062 620 лв., а в Североизточен 471 759 437 лв.

Таблица 1

Дейност на местата за настаняване, 2018 г.

Район	Места за настаняване (бр.)	Легла (бр.)	Легла на ден (бр.)	Реализирани нощувки (бр.)	Преноощували лица (бр.)	Приходи от Нощувки (левове)
Общо за страната	3458	335597	68222919	26845013	7799680	1455702154
Северозападен	185	8446	2702403	545035	290390	19228722
Северен централен	280	12 385	4008 085	847 302	491569	32945814
Североизточен	729	105098	18818199	8 210 728	1778345	471759437
Югоизточен	994	136583	20035726	10 188 021	1902742	530062620
Югозападен	595	42918	13144621	4 409 755	2152338	284417557
Южен централен	675	30167	9513885	2644172	1184296	117288004

Източник: НСИ

Системата на висшето образование у нас е силно фрагментирана на територията на страната ни. В столицата има двадесет и четири

висши училища, почти колкото е общия брой на всичките други в останалите градове на страната, като там се изучават 40% от студентите в България, което възпрепятсва Стратегията за децентрализация и програмата за нейното изпълнение. Общият брой висши училища в столицата значително надвишава средните показатели на редица съпоставими като население и територия страни от Европейския съюз. В същото време броят на обучаващите се в университетите студенти намалява, поради демографските причини, понижаване качество на университетското образование и желанието на младежите да учат в чужбина.

Статистическите данни показват съществуваща здравна система в страната, която не функционира задоволително. Продължителността на живота в България, въпреки че се покачва с бавни темпове, остава най-ниската в Европейския съюз. Като за периода 2017-2019 г. достига 74.9 години, при запазване на различията между Северозападен район и Югозападен район, съответно с продължителност 72.8 и 76.7 години. Сериозни рискови фактори като употреба на алкохол, тютюнопушене, нездравословно хранене и сравнително недостатъчна двигателна активност продължават да обхващат голяма част от населението на страната и да застрашават здравето му. Здравните лечебни заведения и болничните легла са разположени неравномерно на територията на България, което не осигурява равни възможности за достъп до здравни услуги на хората и оттук достъпа до обща и специализирана здравна помощ е значително затруднен. През 2017 г. осигуреността на населението на един общопрактикуващ лекар за страната е 1 556 души. По този показател България е два пъти по-слабо осигурена в сравнение със средното за Европейския съюз. Обслужено население от един лекар по водещи специалности през 2017 г. е най-ниско за Югозападния регион и най-високо за Северен централен регион. За пореден път статистиката показва териториални дисбаланси между южните и северните региони, в полза и превес специално на Югозападния регион.

Националната политика в областта на физическото възпитание и спорта разделя спортните дейности в три насоки – част от свободното време на хората, организиран професинален спорт и спорт за високи постижения. Подготовката на децата със спортни заложби се осъществява в 24 спортни училища, от които 6 държавни и 18 на местно ниво, 19 от които разположени в областните градове. Държавните спортни училища са създадени в големите градове - София, Варна, Бургас,

Пловдив, Русе и Плевен. Три от общинските спортни училища са разположени в по-малки градове, но с традиции в спорта – Сандански, Самоков и Чепеларе, докато в София спортните училища са 4 броя.

През второто тримесечие на 2020 г. данните за икономическата активност на населението от 15 до 64 навършени показва , че работната сила е разположена в Югозападния и в Южния централен райони, съответно 1049,5 хиляди и 614,8 хиляди, а най-ниска по брой е в Северозападния район – 281,3 хиляди човека. През 2020 г. Югозападният район е с най-висока икономическа заетост - 76.3%. Най-ниска е заетостта в Северозападния район 65,1% и в Североизточен район 69.5%. Заетостта на областно ниво в най-силните икономически центрове – областите София-град, Пловдив и Стара Загора вече надхвърля 70%. Сериозен дисбаланс има в областите Враца, Монтана, Видин, Ловеч, Разград, Сливен и Силистра. Разликата между равнищата на заетост в най-добре изразената област София-град и най-изоставащата област Враца е почти 20 процентни пункта. Запазва се дългогодишната тенденция общините с най-високо равнище на годишна безработица да са концентрирани предимно в Североизточния и Северозападния райони, което поставя тези общини в трайна изолация от протичащите благоприятни процеси на национално ниво.

По данни на НСИ броят на въведените в експлоатация жилищни сгради през второто тримесечие на 2020 г. е 766, а новопостроените жилища в тях са 3 660. Общият брой на жилищата към 31.12.2019 г. е 3 970 719, като най- нисък е в Северен централен район - 469 224, следван от Северозападен район 511 244, а най-висок е броя на жилищата в Югозападен район - 1 114 602. Жилищният пазар е достъпен за не повече от 1/4 от потенциалните жилищни потребности на населението и е развит предимно в големите градове.

Общата дължина на пътищата от републиканската пътна мрежа на България към октомври 2019 г. е 19 877 км, от които 6 автомагистрали – 816 км, 9 пътища 1-ви клас – 2975 км, 44 пътища 2-ри клас – 4035 км, 150 пътища 3-ти клас - 6400 км, 256 пътища 4-ти клас – 5651 км. И тука имаме по-добре развита пътна мрежа в Южна България, предствена от автомагистрала Тракия, която свързва София, Пловдив и Бургас и естествено предопределя районите с по-добрата достъпност и комуникативност.

Заключение

По своята същност регионалността и неравенствата са едно от универсалните свойства в организацията и динамиката на обществото и природата. Разпределението на природните блага и ресурси, демографията на населението и икономическите дейности, както и на селищната мрежа, протича под действието на различни закони и това обуславя неравенствата в националното пространство. Това са реални процеси с природно-социално съдържание и играят ключова роля в процеса на районообразуването. Ножицата между Северна и Южна България непрекъснато се увеличава, като столицата е областта, която дърпа южните части напред и поддържа разликата със северните. Данните ясно очертават, че не просто съществува проблем с неравенството в България - той е един от най-сериозните в ЕС. За неговото разрешаване са необходими целенасочени действия за по-ефективно преразпределение на доходи от страна на държавата и по-добре насочена социална политика, която подпомага най-нуждаещите се.

ЛИТЕРАТУРА

https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/2816
https://investsofia.com/wp-content/uploads/2019/12/Sofia-Economic-and-Investment-Profile-2019-BG.pdf
https://www.nsi.bg/bg
https://www.mediapool.bg/raste-propastta-v-razvitieto-mezhdu-yuzhna-i-severna-bulgaria-news232713.html